

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОЦІНЮВАННЯ ВАРТОСТІ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Досліджено оцінки ринкової вартості об'єктів права інтелектуальної власності. Наведено наявні підходи та методи оцінки, виявлено їх переваги та недоліки. Удосконалено алгоритм оцінки об'єктів права інтелектуальної власності.

The article deals with assessment analysis of market value of intellectual property right objects. Existing approaches and assessment methods are stated; their advantages and disadvantages are indicated. The assessment algorithm of intellectual property right objects has been improved.

Ключові слова: власність, інтелектуальна власність, об'єкти права інтелектуальної власності (ОПІВ), ринкова вартість, оцінювання.

Вступ. Підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств тісно пов'язано з удосконаленням управління інтелектуальною власністю. Однією з важливих складових управління інтелектуальною власністю є оцінювання вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності. Потреба в оцінюванні цих об'єктів виникає при внесенні ОПІВ до статутного фонду підприємства, за відшкодування збитків від неправомірного використання інтелектуальної власності підприємства, у процесі оцінювання ринкової вартості компанії та в інших випадках. Знання підходів та методів до оцінювання надасть підприємству можливість обрати найдоречніший метод оцінювання та правильно визначити ринкову вартість ОПІВ, що дозволить ефективно використовувати ОПІВ в господарському обороті.

Проблемам оцінювання інтелектуальної власності присвячені роботи багатьох науковців, таких, як Ю. Капіці, П. Цибульова, В. Чеботарьова, В. Зінова, А. Козирева, В. Мокришева та інших.

Постановка завдання. Актуальність цього питання передбачає вирішення таких завдань: дослідження оцінювання ринкової вартості об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема існуючих підходів та методів оцінювання, виявлення їх переваг та недоліків, удосконалення алгоритму оцінювання об'єктів права інтелектуальної власності.

Методологія. Методологічною основою дослідження є загальнонаукові методи пізнання, такі як діалектичний метод, аналізу та логічного узагальнення. Теоретичну основу роботи становлять наукові роботи вітчизняних та зарубіжних вчених у сфері інтелектуальної власності та оцінювання об'єктів права інтелектуальної власності.

Результати дослідження. Інтелектуальна власність є важливою складовою активів компанії, часто, визначальною у конкурентній боротьбі підприємства.

Необхідність в експертному оцінюванні ОПІВ виникає у разі купівлі-продажу ліцензій; під час укладання договорів на передачу ноу-хау; під час передачі прав на об'єкти інтелектуальної власності до статутного фонду підприємств; під час укладання договорів про спільну діяльність; якщо необхідно визначити збитки внаслідок несанкціонованого використання інтелектуальної власності у разі недобросовісної конкуренції; у разі отримання кредитів під заставу тощо.

Вартість інтелектуальної власності оцінюється також і тоді, коли встановлюється обґрунтована ринкова вартість підприємства з метою купівлі-продажу майна; у процесі визначення бази для оподаткування; страхуванні майна; визначенні вартості паїв учасників під час реорганізації та ліквідації підприємства [1].

Під терміном «оцінювання» розуміють «встановлення ринкової або іншої вартості». Вартість в оціночній діяльності трактується як «грошовий еквівалент активу, що оцінюється», тобто, вартість, що оцінюється – це прогнозний показник – грошовий еквівалент, який покупець імовірно заплатить за певний предмет чи об'єкт.

Під оцінювання ОПІВ розуміють вартість сукупності умов, на яких права інтелектуальної власності переходять від одного правовласника до іншого [2].

Основним видом вартості, який розглядається під час експертного оцінювання, є ринкова вартість. Згідно з Міжнародними стандартами оцінювання [2], дається таке визначення: «Ринкова вартість – це розрахована сума на дату оцінювання, за яку інтелектуальна власність обмінюється між готовим купити покупцем та готовим продати продавцем у комерційній угоді після належного маркетингу, під час якої кожна зі сторін діяла компетентно, виважено і без примусу». Ринкова вартість визначається як найімовірніша ціна на ринку на момент оцінювання. Це максимальна ціна, якої може досягти продавець, та мінімальна, що може бути запропонована покупцем. Вважається, що покупець не заплатить за конкретну інтелектуальну власність ціну більшу, ніж коштує інша інтелектуальна власність, яка має ті самі споживчі якості.

Неможливість розробки універсальної методики оцінювання для всіх об'єктів права інтелектуальної власності пов'язана з тим, що ці активи неоднорідні за своїм складом, характером використання чи експлуатації у процесі виробництва, мають різний (часом непередбачуваний) строк корисного використання і різний ступінь впливу на фінансовий стан та результати господарської діяльності підприємства. Основними факторами, які визначають вартість об'єкта інтелектуальної власності, є правові, витратні та прибуткові.

До правових належать: строк дії охоронного документа, його надійність, обсяг прав, що передаються. Витратні фактори – це витрати на створення об'єкта правової охорони, на реєстрацію прав та підтримку чинності охоронних документів, на маркетингові дослідження та просування на ринок, на страхування ризиків, пов'язаних з об'єктами інтелектуальної власності, на розв'язання правових конфліктів. Сюди ж відносять податок на операції, пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності, та інфляційний фактор. Прибутковими факторами є очікувані ліцензійні платежі та очікуваний економічний ефект

від використання об'єктів інтелектуальної власності [1].

Нормативно-правова база для оцінювання вартості прав інтелектуальної власності ще недостатньо розвинена. До найбільш важливих документів у цій сфері можна віднести Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» [3] та Національний стандарт № 1 оцінки майна [4]. У Законі [3] «...майном, що може оцінюватися, вважаються ... нематеріальні активи, у тому числі об'єкти права інтелектуальної власності...». Цей Закон розглядає: основні положення та основні принципи проведення оцінки майна, придбання прав на заняття оціночною діяльністю, державне регулювання оціночної діяльності, права, зобов'язання і відповідальність оцінювачів і суб'єктів оціночної діяльності. Зокрема, Законом визначені суб'єкти оціночної діяльності, процедури оцінки у ньому, випадки і підстави для оцінки, у ньому містяться вимоги до звіту про оцінювання і до акту оцінювання.

Національний стандарт № 1 оцінювання майна [4] містить такі розділи:

- загальні питання;
- база оцінювання та порядок визначення вартості;
- методичні підходи до оцінювання майна та їх основні засади;
- загальні вимоги до проведення незалежного оцінювання майна;
- загальні вимоги до складання звіту про оцінювання та підготовки висновку про вартість майна;
- загальні вимоги до рецензування звіту про оцінювання майна.

Під алгоритмом оцінювання розуміють певну послідовність дій, що призведе до поставленої мети – визначення розміру вартості (або діапазону) за якою ОПІВ буде брати участь у господарському обороті. Алгоритм оцінювання визначеного ОПІВ подано на рисунку.

Перший крок під час оцінювання – визначення мети оцінювання. Наступним кроком є збір та аналіз інформації щодо обраного ОПІВ. На визначення вартості ОПІВ можуть впливати такі дані: власник ОПІВ; існування прав використання об'єкта; можливі варіанти його застосування; перспективи розвитку ринку продукції з використанням ОПІВ, наявність конкуруючих ОПІВ та угод з ними, витрати на створення ОПІВ тощо.

Відповідно до мети оцінювання та наявної інформації обирається загальний підхід та конкретних методи оцінювання.

Підхід до оцінювання – це загальні способи визначення вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності, що ґрунтуються на основних принципах оцінювання. Вибір підходу до оцінювання здійснюється залежно від конкретного сполучення об'єкта оцінки, мети оцінювання, наявної інформації про витрати, понесені для створення ОПІВ, про ринок схожих ОПІВ тощо.

Національним стандартом [4] визначено три підходи до оцінювання:

- витратний підхід;
- порівняльний (ринковий) підхід;
- дохідний підхід.

Кожному з підходів відповідає один або кілька методів. Зв'язок підходів з методами оцінювання представлений у таблиці [5].

Зв'язок між підходами та основними методами оцінювання ринкової вартості ОПІВ.

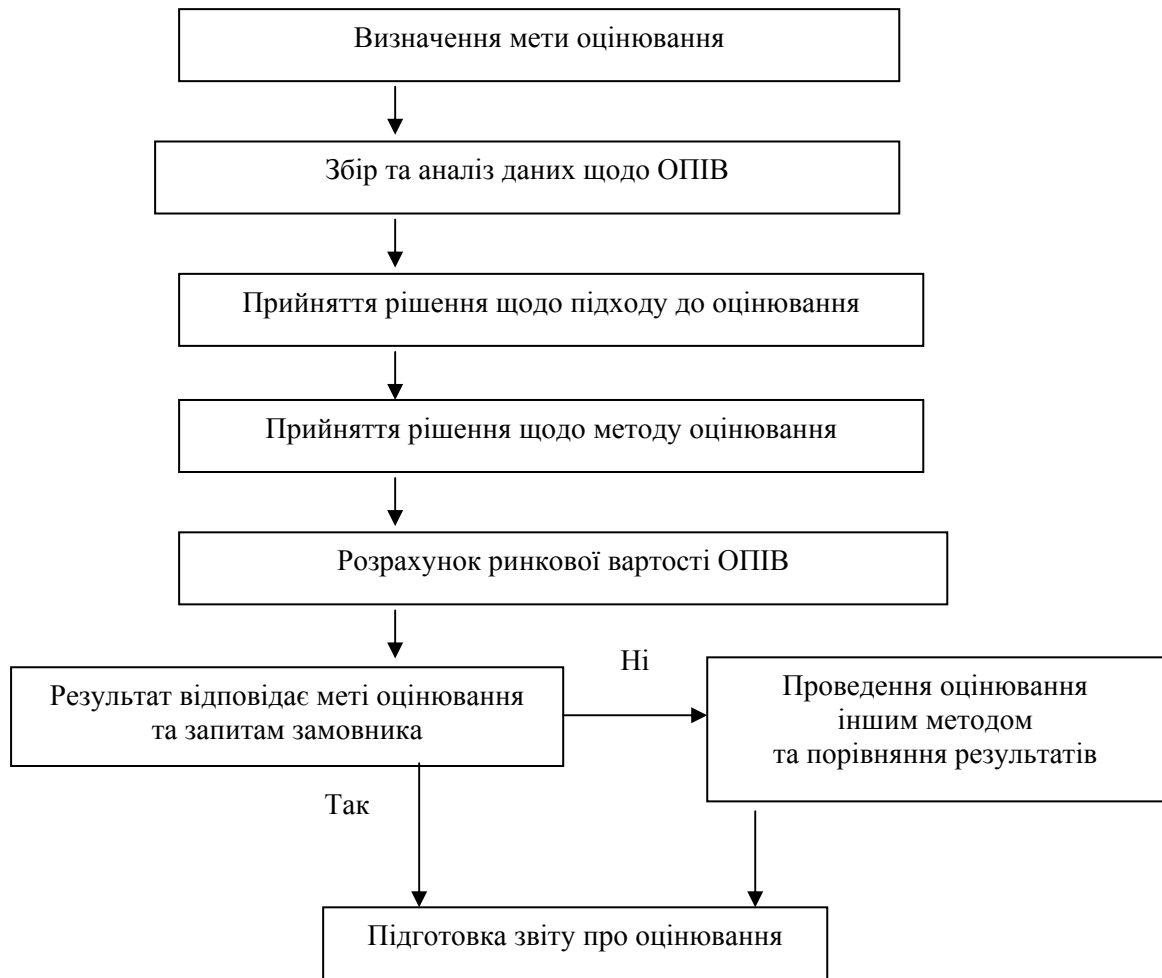

Рис. 1. Алгоритм оцінювання ОПІВ

Зв'язок між підходами та основними методами оцінювання ринкової вартості ОПІВ

Підходи	Методи
Витратний підхід	метод прямого відновлення
	метод заміщення
	метод фактичних витрат
	метод приведених витрат
Порівняльний (ринковий) підхід	метод порівняння продажів
Доходний підхід	метод прямої капіталізації
	метод дисконтування грошових потоків
	метод надлишкового прибутку
	метод роялті
	метод звільнення від роялті

Обираючи метод оцінювання, оцінювач повинен керуватися такими основними критеріями:

- достовірність: методи оцінки мають викликати довіру і бути достовірними з практичного і теоретичного погляду;
- об'єктивність: оцінювач має керуватися об'єктивною інформацією;
- універсальність: достовірність зростатиме, якщо використовуватимуться стандартні підходи для компаній, галузей промисловості та різних видів нематеріальних затрат;
 - грошові витрати: вигоди, які випливають з результатів оцінювання, повинні бути достатніми для виправдання зусиль, затрачених на проведення оцінювання;
 - послідовність: методики мають послідовно використовуватися протягом багатьох років, що полегшуватиме процес оцінювання;
 - надійність: оцінювання має бути достовірною, такою, щоб інші оцінювачі могли відтворити отримані результати, використовуючи аналогічні підходи до оцінювання;
 - адекватність (відповідність): підходи до оцінювання повинні відповідати запитам користувача;

– практичність: методи та параметри, що використовуються, мають бути зрозумілими та відносно простими для їх практичного застосування [1].

Витратний підхід ґрунтується на обліку принципів корисності і заміщення. Він пропонує визначення поточної вартості витрат на відтворення або заміщення об'єктів оцінювання в поточних цінах і наступне коректування (зменшення) її на суму зносу (амортизації), тобто за витратами.

На активно функціонуючому ринку ОПІВ для визначення ринкової вартості використовують, головним чином, порівняльний підхід і дохідний підхід. Однак у переважній більшості випадків отримана за витратним підходом оцінювання є необхідною складовою для висновку остаточної величини ринкової вартості.

Витратний підхід є єдиним, який можна застосовувати, коли ОПІВ не призначений для отримання доходу або коли з тих або інших причин ринкову вартість важко визначити двома іншими підходами. У випадку визначення бази для оподатковування витратний підхід є основним для визначення вартості [5].

До недоліків такого підходу можна віднести:

1. Майбутня ринкова вартість ОПІВ не залежить від витрачених коштів на його розробку.
2. Складним є розподіл витрат за їх впливом на вартість ОПІВ, а також їх підтвердження.
3. Витратний підхід має істотні обмеження під час оцінювання ОПІВ зі значним терміном служби через труднощі з виміром величини морального старіння.
4. Результати підходу на основі здійснених витрат відбивають вартість повного права власності, тому при оцінюванні часткових прав власності необхідне коригування отриманих результатів.

Таким чином, підхід на основі активів для визначення вартості використовується як один з елементів процедури визначення ринкової вартості, а також є єдиним інструментом для отримання уявлення про вартісне оцінювання унікальних ОПІВ або під час постановки прав на ОПІВ на бухгалтерський облік як нематеріальних активів. Такому підходу частіше віддають перевагу підприємства-розробники ОПІВ, адже вони мають найповніше уявлення про понесені витрати.

Метод прямого відновлення полягає у визначенні вартості заміщення з подальшим відніманням сум зносу (знецінювання).

Метод заміщення полягає у визначенні вартості заміщення ОПІВ з подальшим вирахуванням сум його зносу. Під час оцінювання активу за цим методом використовується принцип заміщення, що стверджує, що максимальна вартість власності визначається мінімальною ціною, яку необхідно заплатити під час купівлі активу з аналогічною корисністю або з аналогічною споживчою вартістю. Ця вартість має назву вартості нового активу, еквівалентного за функціональними можливостями та варіантами його використання, але не обов'язково подібного за зовнішнім виглядом і побудовою складових частин.

Метод фактичних витрат найчастіше застосовують для визначення балансової (бухгалтерської) вартості прав на ОПІВ для цілей постановки їх на бухгалтерський облік і відображення цієї вартості на балансі як майна підприємства на дату постановки цього майна на бухгалтерський облік або на дату введення в експлуатацію. У процесі визначення балансової (бухгалтерської) вартості ОПІВ зазвичай використовують витратний метод прямого підсумовування фактичних витрат без урахування часу їхнього здійснення. Обов'язковою умовою використання цього методу оцінювання (особливо для цілей бухгалтерського обліку) є наявність первинних бухгалтерських документів, що підтверджують фактичні витрати.

Розрахунок поточної ринкової вартості об'єкта оцінювання *методом «зведених витрат»* полягає у перерахуванні фактичних минулих витрат на створення і підготовку до використання об'єкта оцінювання в поточну вартість, тобто в його вартість на дату оцінювання. Вартість активу, що визначають за цим методом, зветься історичною тому, що вона, насамперед, ґрунтується на фактично приведених витратах, обраних з бухгалтерської звітності підприємств за кілька останніх років. Треба звернути особливу увагу на дві обставини – їх величину і термін створення активу. Витрати, що були проведені раніше, за необхідності мають бути скоректовані в потрібному напрямі, а потім проіндексовані з урахуванням їх терміну давності. Метод зведених витрат найчастіше використовують для оцінювання нематеріальних активів, що не беруть участі у формуванні майбутніх доходів і які не приносять прибутку на цей час [5].

Облік зроблених витрат повинен включати не тільки витрати на розробку і правову охорону ОПІВ, але і на:

- виробництво дослідних зразків продукції;
- підготовку виробництва;
- маркетингові дослідження;
- забезпечення нормального ходу виробничого процесу;
- реалізацію продукції.

Чим детальніше враховані реальні витрати, тим більш обґрунтованим є результат оцінювання.

За *порівняльним* або *ринковим* підходом оцінювач аналізує реальні ринкові угоди і порівнює оцінюваний об'єкт з іншими, які мають аналогічні споживчі якості.

Хоча подібний підхід до оцінювання, на перший погляд, виглядає досить простим і прямолінійним, його застосування на практиці пов'язане з безліччю труднощів. Головні недоліки такого підходу:

1. Інформація щодо ОПІВ, які оцінюються, є конфіденційною.
2. Немає навіть двох абсолютно однакових ОПІВ. Країна, вид ОПІВ, термін правової охорони, умови фінансування, час продажу – от лише деякі з позицій, за якими, як правило, об'єкти мають відмінності. Причому деякі відмінності можуть змінювати свій внесок відповідно до зміни ринкової ситуації. Навіть якщо аналоги і існують, їх важко знайти через нерозвиненість ринків ОПІВ.

Перевагою ринкового підходу є те, що він дає змогу визначити справедливую ціну, що якнайкраще відповідає ситуації на ринку.

Необхідною умовою для застосування ринкового підходу є ефективно працюючий ринок і доступ до бази даних продажів аналогічних ОПІВ. В Україні ще не сформувався повноцінний ринок ОПІВ, тому використання цього підходу

для оцінювання прав на ОПІВ є проблематичним. У межах ринкового підходу існує *метод порівняння продажів*. За наявності відповідних умов метод дає змогу визначити найбільш точну справедливую ціну. Однак, незважаючи на свою простоту, його використання пов'язане з певними труднощами, які є властивими для порівняльного (ринкового) підходу.

В основу *дохідного підходу* покладено принцип очікування, який свідчить про те, що вартість ОПІВ визначається величиною майбутньої вигоди його власника. Формалізується цей підхід шляхом перерахування майбутніх грошових потоків, що генеруються за допомогою ОПІВ, у дійсну вартість. Дохідному підходу не властиві недоліки, які мають витратний та порівняльний підхід.

Оскільки в основі дохідного підходу лежить принцип очікування майбутньої вигоди. Вважається, що вигода від володіння ОПІВ включає право отримувати всі регулярні доходи під час володіння, а також дохід від продажу ОПІВ після закінчення володіння (реверсія), якщо це передбачено ліцензійною угодою.

Стосовно оцінювання вартості ОПІВ, зміст дохідного підходу полягає в тому, що вартість будь-якого об'єкта інтелектуальної власності можна ототожнити з капіталом (інвестицією) певної величини, здатної генерувати додатковий прибуток або, кажучи точніше, надлишкову додаткову вартість на умовах ефективного використання цього активу. Отже, для вирішення зворотної задачі (оцінювання вартості об'єктів права інтелектуальної власності) необхідно визначити додатковий прибуток за будь-який період часу (наприклад, за рік), який може бути отриманий за рахунок використання нових ідей. При цьому додатковий прибуток ототожнюється з прибутком на певний капітал, рівний вартості конкретного об'єкта права інтелектуальної власності.

Метод прямої капіталізації доходу застосовується у випадку, коли прогнозується постійний за величиною і рівний за періодами прогнозування чистий операційний прибуток, отримання якого не обмежується в часі. Капіталізація такого доходу здійснюється шляхом ділення його на коефіцієнт капіталізації, що характеризує норму доходу на інвестований капітал (власний і/або запозичений) і норму його повернення.

Розрахунок вартості прав на ОПІВ за цим методом виконують за формулою:

$$PV = \frac{CF}{K}, \quad (1)$$

де PV – поточна вартість об'єкта оцінювання;

CF – грошовий потік середньорічного доходу;

K – коефіцієнт капіталізації.

Характерним випадком застосування методу прямої капіталізації доходу під час оцінювання прав на ОПІВ може бути оцінювання ОПІВ, що належить підприємству і постійно використовується у виробничій діяльності протягом необмеженого часу, наприклад, виробничих технологій, торговельних марок, комерційної таємниці [9].

Метод дисконтування грошових потоків відноситься до методів непрямой капіталізації. Співвідношення між дійсною і майбутньою вартістю зафіксовано формулою зростання знижки в майбутніх грошових потоках за методом складного відсотку. У процесі реалізації цього методу, по-перше, оцінюються майбутні грошові потоки, по-друге, визначається ставка дисконтування, по-третє, розраховується сумарна вартість грошових потоків.

Дійсна вартість прав на ОПІВ за цим методом визначається за формулою:

$$PV = \sum_{t=1}^n C_t DF, \quad (2)$$

де PV – дійсна вартість прав на ОПІВ, грн;

t – періоди (роки);

C_t – чистий прибуток у періоді t ;

DF – коефіцієнт дисконтування;

$$DF = \frac{1}{(1+i_t)^t},$$

де i_t – ставка віддачі на капітал (ставка дисконту) у період t .

Під час розрахунку ставки дисконту для грошових потоків, створюваних оцінюваною власністю, звичайно враховують безризикову ставку віддачі на капітал, величину премії за ризики, пов'язані з інвестуванням капіталу в придбання оцінюваної інтелектуальної власності, ставки віддачі на капітал, аналогічних за рівнем ризику інвестицій.

Безризикова ставка віддачі на капітал звичайно визначається як ставка віддачі за найменш ризикованого вкладання капіталу (наприклад, ставка прибутковості за депозитами Національного банку або ставкою прибутковості до погашення державних цінних паперів) [6].

Метод дисконтування можна застосовувати в більшості випадків оцінювання тоді, коли розміри грошових потоків роялті різні за величиною і надходять протягом обмеженого періоду часу. Характерною ситуацією застосування методу дисконтування під час оцінювання інтелектуальної власності є оцінювання інтелектуальної власності, що використовується у виробничій діяльності підприємства на підставі ліцензійної угоди, за якою підприємство на певних, визначених угодою умовах, отримує право на використання об'єктів ліцензії (об'єктів виключного права) [6].

Метод надлишкового прибутку є різновидом методу дисконтування грошових потоків. Відмінність полягає в тому, що за грошовий потік приймається чистий надлишковий прибуток, генерований в періоді t . Тут під надлишковим прибутком розуміють прибуток, отриманий за рахунок використання ОПІВ понад того прибутку, який було отримано на цьому підприємстві до використання ОПІВ.

Визначена вартість ОПІВ за цією методикою так само, як і для попереднього варіанта, є розрахунковою вартістю ОПІВ для випадку використання його власником на своєму підприємстві.

Цей метод може застосовуватися для ОПІВ, що стосуються пристроїв та способів, у тих випадках, коли в результаті їх застосування на ринок надходить продукція, виготовлена з використанням ОПІВ.

Розрахунок ринкової вартості інтелектуальної власності *методом роялті* оснований на практиці міжнародного обміну технологіями і являє собою процедуру оцінювання, виходячи з міжнародного досвіду продажу ліцензій.

Оцінювання вартості методом роялті полягає в дисконтуванні (або капіталізації) щорічних грошових потоків (надходжень) роялті за гіпотетичною (передбачуваною) або дійсною ліцензійною угодою [6]. Застосовують такі основні види розрахунку роялті:

- платежі від загального обсягу реалізації продукції, що ліцензується за визначений період (наприклад, за кожний квартал);
- платежі у вигляді фіксованого відсотка від ціни реалізації кожної одиниці продукції, що ліцензується;
- платежі у вигляді фіксованої суми з кожної реалізованої одиниці продукції, що ліцензується [2].

Формула (3) для визначення ціни ліцензії на основі роялті має такий вигляд:

$$PV = \sum_{t=1}^n C_t \frac{R_t}{100}, \quad (3)$$

де: PV – дійсна ціна ліцензії, грн;

C_t – грошовий потік у періоді t ;

R_t – ставка роялті в t -му році, %.

Найчастіше як грошовий потік беруть обсяг продажів у періоді t :

$$C_t = V_t Z_t,$$

де: V_t – обсяг випуску продукції за ліцензією в періоді t , одиниць;

Z_t – продажна ціна одиниці продукції в періоді t , грн.

На розмір ставок роялті впливає низка обставин, які на практиці враховуються при виборі їх конкретного значення, зокрема звичайно враховуються:

- кон'юнктура ринку;
- економічна ефективність;
- технічна цінність об'єкта ліцензії;
- наявність ризиків та їх неоднакова оцінка ліцензіатом та ліцензіаром;
- стадія розробки і готовність до промислового використання;
- обсяг переданих прав за ліцензією;
- наявність і обсяг патентного захисту;
- інжиніринговий супровід;
- обсяг переданої документації і ноу-хау;
- конкурентні пропозиції;
- інші ціноутворюючі фактори [6; 7].

Метод звільнення від роялті використовується за наявності інформації про угоди з подібними активами, або, як мінімум, за наявності даних про ставки роялті, що використовувались в аналогічних справах. Сутність цього методу ґрунтується на припущенні, що інтелектуальна власність, яка використовується на підприємстві, йому не належить. У такому випадку частину прибутку, що підприємство мало було б виплачувати у вигляді винагороди власникам цієї інтелектуальної власності, воно насправді залишає в себе, тому що власність належить цьому підприємству і тому генерує для нього додатковий прибуток, створений цим активом.

Відповідно до Міжнародних стандартів оцінювання під час визначення ринкової вартості об'єктів інтелектуальної власності виконуються такі дії:

1. Збирання та аналіз правових, фінансових, технічних та інших даних щодо об'єкта, який оцінюється. Сюди належить інформація про:

- власника об'єкта та безпосереднє оточення, яке впливає на величину вартості об'єкта;
- юридичний статус об'єкта (вид, форма правової охорони, існування прав власності чи прав на використання об'єкта);
- складові частини об'єкта;
- дослідження ринку стосовно оцінюваного об'єкта.

2. Аналіз основних форм використання об'єкта, що оцінюється, та можливих варіантів його використання.

3. Збирання та аналіз інформації про умови ринкових угод, про угоди з аналогічними об'єктами, які спостерігалися на ринку можливої реалізації в минулому.

Аналізуючи ці дані, треба враховувати істотні відмінності між об'єктом, який оцінюється, та об'єктами-аналогами, щоб внести відповідні корекції у їх ринкову вартість. Також мають бути враховані відмінності в обсязі прав, що передаються, в умовах оплати під час продажу об'єктів та стану ринку на дату оцінювання.

Якщо інформації про факти продажу об'єктів, які можна порівняти, недостатньо, використовують дані стосовно пропозицій щодо продажу таких об'єктів, враховуючи при цьому умови та обмеження, котрі існують у разі використання подібної інформації для оцінювання вартості об'єкта, що розглядається.

4. Збирання та аналіз інформації, необхідної для оцінювання складових частин об'єкта.

5. Збирання та аналіз інформації щодо фактичних витрат на створення об'єктів, які можуть замінити за своїми споживчими якостями складові частини об'єкта, що оцінюється.

6. Збирання необхідної інформації та визначення наявного зносу (амортизації) об'єкта, що оцінюється. При цьому враховується функціональний знос (моральне старіння) і можливі втрати вартості, пов'язані з появою на ринку аналогічних об'єктів з вищими техніко-економічними показниками.

7. Збирання та аналіз інформації про економічні характеристики об'єкта, який оцінюється. Така інформація стосується:

- доходів, що їх отримують від експлуатації об'єкта (потенційних і фактичних);

- витрат, пов'язаних з експлуатацією (використанням) аналогічних об'єктів (при цьому розробляють, якщо це необхідно, обґрунтований прогноз можливих майбутніх доходів та витрат у процесі експлуатації об'єкта, який оцінюється).

8. Збирання та аналіз інформації, необхідної для визначення норми капіталізації (і/або дисконтування) відповідно до об'єкта оцінювання.

9. Під час оцінювання ринкової вартості об'єкта враховують вплив на вартість наявності та строків діючих договорів (опціонів) щодо продажу чи розробки і реалізації проєктів, у яких планується використання об'єктів, що оцінюються.

10. Обґрунтоване узгодження розрахованих величин вартості, отриманих унаслідок використання різних підходів до оцінювання. При цьому кінцевим результатом оцінювання може виступати як одна величина, отримана шляхом узгодження обчислених різними способами значень вартості, так і діапазон величин [1].

Висновки. У дослідженні висвітлені підходи та методи оцінювання ринкової вартості прав ОПІВ, виявлено їх переваги та недоліки, удосконалено алгоритм оцінювання ОПІВ.

Отже, під оцінюванням ОПІВ розуміють вартість сукупності умов, на яких права інтелектуальної власності переходять від одного правовласника до іншого. Основним видом вартості, що застосовується в експертному оцінюванні, є ринкова, під якою розуміють розраховану суму на дату оцінювання, за яку інтелектуальна власність обмінюється між готовим купити покупцем та готовим продати продавцем у комерційній угоді після належних маркетингових досліджень, під час якої кожна зі сторін діяла компетентно, виражено і без примусу.

Основні етапи оцінювання ОПІВ такі:

- визначення мети оцінювання (внесення до статутного фонду, купівля-продаж ліцензії, оцінювання вартості підприємства, відшкодування збитків від несанкціонованого використання тощо);

- збір інформації про ОПІВ; витрати, здійснені для його створення; ринкову ситуацію;

- прийняття рішення про підхід до оцінки ОПІВ (згідно з метою та існуючою інформацією);

- прийняття рішення про метод оцінювання в межах обраного підходу;

- безпосередньо розрахунок розміру (або діапазону) вартості ОПІВ;

- проведення порівняльного розрахунку іншим методом (якщо отримана величина не відповідає запитам замовника);

- підготовка звіту про оцінювання ринкової вартості.

Основними підходами до оцінювання ОПІВ є витратний, порівняльний (ринковий) та дохідний. Витратний підхід є зручнішим для розробника ОПІВ, але не відображає ринкової ситуації, потребує визначення та підтвердження всіх здійснених витрат на розробку ОПІВ. Головним недоліком цього методу є те, що майбутня ринкова вартість ОПІВ не залежить від витрачених коштів на його розробку. Порівняльний підхід дає змогу визначити справедливую ціну, що щонайкраще відповідає ситуації на ринку. Суттєвими недоліками для оцінювання за цим методом є конфіденційність інформації про ОПІВ, а також складність знаходження схожого ОПІВ. Також ускладнює застосування цього методу нерозвиненість ринку ОПІВ України. Дохідному підходу невластиві недоліки, притаманні двом іншим підходам. Він дає змогу врахувати ризикованість проєкту та інфляцію.

Література

1. Оцінка вартості інтелектуальної власності в наукових організаціях [Текст] / Ю. Капіца, І. Мальчевський, Н. Аралова [та ін.] // Вісник НАН України. – 2002. – № 7. – <http://www.nbuv.gov.ua/portal/All/herald/2002-07/9.htm>
2. Козырев А. Н. Оценка интеллектуальной собственности [Текст] / А. Н. Козырев. – М.: Экспертное бюро-М, 1997. – 289 с. – ISBN 5-86065-018-3.
3. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України № 2658-III від 12.07.2001.
4. Загальні засади оцінки майна і майнових прав: Національний стандарт №1, затверджений постановою Кабінету Міністрів України №1440 від 10.09.2003 р.
5. Цибульов П. М. Управління інтелектуальною власністю [Текст]: моногр. / П. М. Цибульов, В. П. Чеботарьов, В. Г. Зінов, Ю. Суїні. – К.: «К.І.С.», 2005. – 448 с. – ISBN 966-8039-88-2.
6. Новосельцев О. В. Оценка интеллектуальной собственности. Методы расчета цены лицензии / 8-я Междунар. науч.-практич. конференция «Актуальные проблемы интеллектуальной собственности». – К.: УкрЦИПИП, 2004. – С. 92–110.
7. Новосельцев О. В. Методы расчета цены лицензии // WIPO Regional Seminar for Scientists and Researches of Licensing. – Київ, October 5 to 7, 1998.
8. Мокрышев В. В. Управление исключительными правами (интеллектуальной собственностью, нематериальными активами) в конкурентной борьбе [Текст] / В. В. Мокрышев, В. М. Алдошин. – М.: ИНИЦ Роспатента, 2002. – 212 с.
9. Аксенов А. Оценка «клиентских» нематериальных активов при объединении компании [Текст] / А. Аксенов // Интеллектуальная собственность. Промышленная собственность. – 2006. – № 9. – С. 58–68. – ISSN 0201-7067.
10. Методика оцінки майна [Текст]: Затв. пост. КМУ № 1891 від 10.12.03.
11. Козырев А. Инвентаризация и стоимостная оценка интеллектуальной собственности [Текст] / А. Козырев // Интеллектуальная собственность. Промышленная собственность. – 2001. – № 1. – С. 34–39. – ISSN 0201-7067.
12. Козырев А. Проблемы инвентаризации и оценки интеллектуальной собственности в институтах РАН [Текст] // Интеллектуальная собственность. Промышленная собственность. – 2005. – № 5. – С. 50–56. – ISSN 0201-7067.
13. Новосельцев О. В. Оценка рыночной стоимости интеллектуальной собственности [Текст] / О. В. Новосельцев. – М.: ИНИЦ Роспатента, 2002. – 33 с.

14. Економічна оцінка державних пріоритетів технологічного розвитку [Текст] / Ю. М. Бажал, І. В. Одотюк, В. П. Александрова, М. С. Данько [та ін.] // НАН України; Інститут економічного прогнозування / Ред. Ю. М. Бажал. – К.: Інститут економічного прогнозування НАН України, 2002. – 320 с. – ISBN 966-02-1592-4.